عێراقی ناهۆمۆجین

ئەنوەر حسێن (بازگر)

عێراقی ناهۆمۆجین

(سەبارەت بەگرفتەکانی پێکنهاتنی لیستە براوەکانی
لەهەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی عیراق ٢٠١٠)

٢٠١٠

ناوی کتێب • عێراقی ناهۆمۆجین
بابەت • (سەبارەت بەگرفتەکانی پێکنهاتنی لیستە براوەکانی لەهەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی عیراق ٢٠١٠)
نووسەر • ئەنوەر حسێن (بازگر)
بەرگ و دیزاین • ئاکار جەلیل کاکەوەیس
چاپ • یەکەم ـ ٢٠١٠
تیراژ • ١٠٠٠ دانە

لە چاپکراوەکانی گۆڤاری نڤار

١

پـــاش کۆتایی هەڵبژاردنەکانـــی عێراقی، ڕۆژ بەڕۆژ هاوکێشـــە سیاســـیەکان ئاڵوگۆڕی نوێ بەخۆیەوە دەبینێت و دەردەکەوێت کە ململانێکە بەتەنها لەنێوان پێکهاتە سیاســـیەکانی عێـــراق و ئیتنیک و تائیفە جیاوازەکان و لیســـتە براوەکاندا نیە. بەڵکو وڵاتانی ناوچەکە و بەتایبەتـــی ئەمەریکاش لەم ململانێیەدا بێ لایەن نین.

بۆیە دەکرێت واســـەیری ئەم هەڵبژاردنە بکەین، کە جیاوازتـــرە لە هەڵبژاردنەکانی پێشـــو و بەتایبەت (٢٠٠٥) و ئەمە ســـەرەرای ئـــەوەی ئەنجامەکان بۆ زۆر لە چاودێرانی سیاســـی چاوەڕوان نەکراوبوون. بەتایبەتی ئەو پێشـــکەوتنە بەرچـــاوەی کە ئەیاد عەلاوی بەدەستیهێنا.

واتا کۆکردنەوەی (٩١) کورسی لەلایەن لیستەکەی عەلاویـــەوە هەمـــوو هاوکێشـــە دارێژراوەکانـــی هەڵوەشـــاندەوە، وەکو دەوترێت ئـــەم هەڵبژاردنە

و ئەنجامەکانی ئێران و سوپای قودسی توشی تێکشکان کرد و نەخشەکەی عەرەبستانی سعودیەی سەرکەوتوو کرد، هەر ئەمەش رەنگە قەیرانەکان قوڵتر بکات و پێکهێنانی کابینەی نوێ ی حکومەتیش دوا بکەوێت.

لە پاش روخانی بەعس لە سالّی (٢٠٠٣) وڵاتانی ناوچەکە کە بەشێک لە کێشەکانی خۆیان گواستەوە بۆ عێراق و هەندێک لەوانە وەکو ئێران بەهۆی باری دیمۆگرافی و جیۆگرافی و مێژوویی و مەزهەبیەوە هەیمەنەی زۆری کردبوو بەسەر عێراقدا. بەتایبەتی کە ئەوە بزانین کە زۆرینەی عێراقیەکان شیعەن.

بۆیە عەرەبستانی سعودیە وەکو مەرجەعی سوننەکان و وەهابیەت. ئەم مەترسیەی نەشاردۆتەوە، بۆیە ئەمجارە پێشتر عەلاوی و هاشمی بانگکردە سعودیە و هەموو دەرگاکانی ئاواڵاکرد بۆ سەرکەوتنی بەرنامەکەیی و دەرکەوت کە سعودیە ژمارەیەکی وائاسان نیە لە لایەن ئێرانەوە پەراوێز بخرێت و عێراقیش ئەو پاروە چەورە نیە. کەلێگەرێن ئێران بەتەنیا بیخوات.

بەتایبەتی کە هەیمەنەی ئێران لە عێراقدا تادەهات وڵاتانی عەرەبی سوننە و وڵاتانی تری ناوچەکەی توشی نیگەرانی کردبوو. بۆیە ئەمجارە ولاتانی

میسر، ئوردن، سوریا و بگرە تورکیاش هاتنە پشت سعودیە و لیستی ئەلعراقیە و هەموو تواناکانی خۆیان خستەگەڕ بۆ بردنەوەی ئەم لیستە.

وەکو باسدەکرێ عەرەبستانی سعودیە بە (٢) ملیار دۆلار پشتیوانی لەم لیستە کردوە.

لیستی ئەلعراقیە کە پێکهاتوە لە گروپەکانی (عەلاوی، نوجێفی، موتڵەگ، تاریق هاشمی، زۆر لەسوننەکان، بەعسـیەکان و ...) توانی لەکۆی (٣٢٥) کورسـی (٩١) کورسی بباتەوە و پێش لیستی مالیکی بکەوێت و لەکـۆی (١٨) پارێزگای عێراقدا لە (٥) پارێزگادا یەکەم ببێـت و لە (١٢) پارێـزگا دەنگ بێنێت و لـە پارێزگا زەبەلاحەکەی عێـراق لە دڵی دەوڵەتدا (بەغدا) (٢٤) کورسـی بەدەست بێنێت و بەتەنها (٢) کورسی لەدوای لیستەکەی مالیکیەوە بێت.

واتا لیسـتەکەی عەلاوی لە پارێزگاکانی (کەرکوک، موسڵ، سەلاحەدین، ئەنبار و دیالە) واتا پارێزگاکانی سوننەنشین و لایەنگرانی سعودیە توانیویەتی یەکەم بێت و بەتەنیا لەو ناوچانە (٥٣) کورسی بەدەست بێنێت.

بەمشـێوەیە دەردەکەوێت لیسـتەکەی عەلاوی کە خودی خۆی شـیعەی، عیلمانـی، عێراقیە، تەعبیر لەپێکهاتـەی زۆرینـەی سـوننیەکان دەکات کـە

پێشـــتر پەراوێزخرابوون، واتا تەعبیر لە سیاسەت و هەڵوێســـتی وڵاتانی عەرەبی، سوننی و بەتایبەت عەرەبستانی ســـعودیە و میسر و سوریا و تەنانەت تورکیا و بەشێک لەوڵاتانی کەنداو دەکات.

وە بەســـەیرکردنی لیســـت و قەوارەکانـــی ناو ئەم لیســـتەی عەلاوی، ســـەرەرای ئـــەو دوو تەعبیرە، بەئاسانی هەستدەکرێت. ئەم لیستە پێکهاتە سوننیە پەڕگیر و شۆڤێنی و بەعسیەکان و مەترسیدارەکانی لەخۆگرتوە.

واتا لەئاســـتی ناوخۆ، ئەو پێکهاتە مەترســـیدارەی هەیە، لەئاستی ناوچەیی تەعبیر لەسیاسەتی وڵاتانی ســـعودیە و ناوچەکە دەکات و بێگومان ئەمەریکاش پێی ناخۆش حاڵ نیە و ڕەنگە هاوکاریشی بکات.

لەئێستادا هاوکێشـــەکان وردە وردە دەچنە پێش، وڵاتانی ناوچەکە و بەتایبەتی واشـــنتۆنیش. شـــەو و ڕۆژیان خســـتۆتە دەم یەک تا پلان و نەخشـــەی دڵخوازی خۆیان بۆ لایەنگرانیان پراکتیزە بکەن. ئێران توشی شۆک بوە. کە خەریکە ریسەکەی لێ دەکەن بەخوری و جارێکی تر ســـوننەیەک یان لایەنگرانی ســـعودی دەبێتە ســـەرەک وەزیران، بۆیە هەر زوو لە پاش ســـەردانەکەی تاڵەبانـــی بۆ تاران بۆ یادی نەورۆز بانگهێشتی هەردوو لیستە شیعەکەی (لیستی

دەوڵەتی یاسای مالیکی و ئیتلافی نیشتیمانی عەمار حەکیمـــی) کرد بۆ تاران، لەلای خۆیەوە ســـعودیە رەقیبەکەی تاران و سەرۆکی نەخشەی گردبونەوەی وڵاتانـــی عەرەبی ســـوننی و تورکیـــا دژی ئێران و پاڵپشتی عەلاوی کەوتۆتەخۆ.

ئەمیـــر مقرن بـــن عبدولعەزیز بەرپرســـی دەزگای هەواڵگری ســـعودیە لە کۆبونەوەیەکی نهێنی لەگەڵ عەلاوی راگەیاندوە" کە سعودیە دژی هەڵبژاردنەوەی مالیکیـــە و هەتا بۆی بکرێت رێـــگا نادات جارێکی تر سوننەکان لەسەر دەستی مالیکی دۆستی ئێران پەراوێـــز بخرێن و ئەگەر ئەوەش روویدا. مانای وایە پەیوەندی نێوان ســـعودیە و عێراق هەرگیز ئاسایی نابێتەوە.

ئێســـتا زوە بزانین، هەواڵگری سعودیەی، سوننی، عەرەبی، دەتوانێ ســـوپای قودسی، شیعی، فارسی بەدانانـــی عەلاوی لەشـــوێنی مالیکی هاوکێشـــەکە بەرێتەوە.

کە ئەمەش روویدا، ئەمە مانای گەڕانەوەی بەشێکە لە حکومی بەعس و فەلسەفەی بەعسیزم. کە لەهەر حاڵـــدا لاوازترین ئەگەرە لە عێراقـــدا. نەک هەر بۆ ئەمجـــارەی هەڵبژاردنەکان. بەڵکـــو بۆ داهاتویەکی دوریش.

٢

رون نیە كێ دەبێتە سەرەك وەزیرانی داهاتوی عێراق، لە بەرئەوەی لایەنی براوە كە لیستی ئەلعراقیەی عەلاویە بە تەنها (٩١) كورسی بردۆتەوە، بەڵام بەپێی دەستور لیستی براوە پێویستی بە نیوە زیاتر یان (١٦٣) كورسی پەرلەمان هەیە بۆ پێكهێنانی كابینە.

گەر لەرووی مەزهەبیەوە وەكو فاكتەری سەرەكی هاوكێشەكان سەیری عێراق، بكەین عەلاوی لە سادەترین حاڵەتدا دەبێ بۆ تەواوكردنی رێژەی یاسایی پانابەرێتە بەر هاوپەیمانی كوردستانی كە خاوەنی (٤٣) كورسیە و ئەمەش دەكاتە (١٣٤) كورسی، بەڵام سەرەرای ئەوەی رێژەكە تەواو ناكات و گرفتی زۆر لەنێوان ئەم دوو لیستە هەیە.

لیستەكەی عەلاوی كە خەڵكانی وەك نوجێفی، موتڵەگ و بەعسیەكانی لەخۆگرتوە پێشتر و ئێستاش بەئاشكرا دژایەتی خۆیان لەگەڵ خواستەكانی

کورد و مافە دەستوری و یاسایەکانی دەربڕیەوە سەرەرای مەسەلەی ناوچە جێناکۆکەکان، فیدراڵی و پێشمەرگە.
جگە لەوەی تەنها چەند رۆژ دوای کۆتایی پرۆسەی هەڵبژاردنەکان، تاریق هاشمی دژایەتی خۆی لەگەڵ مام جەلال بۆ پۆستی سەرۆ کۆماری راگەیاندوە و نوجێفیش چەند لێدوانی بە دژی کورد دا.
واتا لیستی ئەلعراقیە لەسادەترین حاڵەتیدا کە پەنابەرێتە بەر هاوپەیمانی کوردستان. توشی دەیان کێشە و گرفت و بۆچونی جیاجیا دەبێتەوە. کە پێناچێت ئەم جۆرە ئیتلافە ببێتە واقیع.
هەرچی ئەگەری دووهەمە. دەبێ عەلاوی پەنا بۆ لیستە رەقیبەکانی تری بەرێت واتا (لیستی دەوڵەتی یاسای مالیکی و ئیتلافی نیشتیمانی عەمار حەکیم) چونکە گەر بیەوێت لەگەڵ ئیتلاف هاوپەیمانی بکات دەکاتە (١٦١) کورسی، لیستی عەمار حەکیم خاوەنی (٧٠) کورسی پەرلەمانە، بەڵام لەهەر حاڵدا لەگەڵ لیستەکەی مالیکی دەتوانێ رێژەکە تەواو بکات کەخاونی (٨٩) کورسیە.
بەڵام باگراوندە مەترسیەکانی نێوان لیستەکەی عەلاوی و ئەو دوو لیستەی تر هێندە زۆر گەورەن رێگا نادەن ئەم هاوپەیمانیە بکرێت.

لە ڕووی سیاسیەوە دوو بۆچونی جیاوازیان هەیە بۆ بەڕێوەبردنی عێراق، لەڕووی مەزهەبەوە دابەشبوون بەسەر دوو پێکهاتەی شیعی و سوننی کە ئەم فۆرمە قورسترین کێشەی عێراقیەکانە و مێژووی چەند ساڵی رابردووش شاهیدی ئەو هەموو قەیران و کوشتارەیە کە لەنێوان ئەم دوو مەزهەبە بەخۆیەوە بینیوە.

جگە لەوەی هەرکام لەم سێ لیستە لە ژێر کاریگەری ئێران، سعودیە، سوریا، میسر و وڵاتانی عەرەبیدان، واتا ململانێی قورسی نێوان ئێران و سعودیە وەکو دوو مەرجەع فاکتەرێکی گرنگە، کە رێگا نادەن ئەم هاوپەیمانیە سەرکەوتووبێ.

هەرچی ئێرانە لەهەرحاڵدا سێ کاندیدی بۆ ئەم پۆستە هەیە کە (عادل عەبدولمەهدی، جەعفەر سەدر و دوایانیش مالیکیە) تا بەهەرچی شێوەیەک بێت ئەم پۆستە نەچێتە دەست سوننەیەکان یان وردتر بڵێم دۆستی سعودیە.

بۆیە لەم حاڵەدا گەر ژمارەی کورسیەکانی دۆستەکانی ئێران کۆبکەینەوە بەمشێوەیەی لێدێت (دەوڵەتی یاسا ٨٩+ ئیتلافی نیشتیمانی ٧٠+ کۆمەڵی ئیسلامی ٢+ واتا (١٦١) کورسی)

بێگومان هاوپەیمانی کوردستانیش بە (٤٣)کورسیەوە لەهەردوو حاڵەتدا لەگەڵ شیعەکان و ئێران بەتایبەتی

ئەنجومەنی باڵا و حزبی دەعوا نزیکە تاسوننیەکان و سعودیە و گردبونەوی نیشتیمانی و نوێبونەوە.
کەواتـــا ئێســـتا لیســـتی شـــیعەکان و لایەنگرانی ئێران زۆرینەن و دەبنە خاوەنی (٢٠٤) کورســـی و ئەمەش ژمارەیەکی یەکلاکەرەوەیە بۆ دروستکردنی حکومەت.
گەر ئەوەش بزانین لەو (٩) لیستە براوەی ناو (٢٩٧) قەوارە سیاســـیەکەی عێـــراق زۆرترین و بەهێزترین لیســـتەکان لە ئێرانەوە نزیکن تا وڵاتانی ســـعودیە و عەرەبـــی بە هاوپەیمانی کوردســـتانی و گۆڕان و کۆمەڵیشەوە.
بـــەدەر لەمانـــە دووحاڵـــەت هەیـــە، کەدەکرێـــت هاوکێشەکان بەقازانجی عەلاوی و لیستی سوننیەکان تەواو ببێت، ئەویش یەکەم دەرچونی لیستی ئەحرارە یان رەوتی سەدری، موقتەدا سەدرە لە ناو ئیتلافی نیشـــتیمانی حەکیم، کە لایەنی هەرە بەهێزی ئەم ئیتلافەیە و لانی کەم خاوەنی (٣٨) کورسیە لە ناو (٧٠) کورسیەی ئەم لیستەدا.
بێگومـــان ســـەدر کە ئێســـتا لە شـــاری قومە لە ئێـــران، پێدەچێت مـــەرج و داوای زۆری هەبێت بۆ دروســـتکردنی حکومەت و بە ئاشکراش رایگەیاندوە لەگـــەڵ کاندیدکردنەوەی مالیکی نیە بۆ پۆســـتی

ســـەرەک وەزیران، چونکە تەنها کاری بۆ حزبەکەی خۆی کردوە.
واتا لەم حاڵەتەدا بە قازانجی عەلاوی تەواو دەبێت. کە ئەمەش دژی بەرژەوەندیەکانی ئێرانە.
حاڵەتـــی دووەم وەکو کارتی ئەساســـی کە رەنگە هەموو هاوکێشەکان ســـەرە و خوار بکاتەوە. وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکایە. ئەگەر بیەوێت دەتوانێ زۆر لەهاوکێشەکان بە قازانجی یەکێک لە لایەنەکان کۆتایی پێبێنێت.
هەرچەنـــدە ئەمەریـــکا رایگەیانـــدوە کـــە رێز لە ئیرادەی خەڵکی عێراق دەگرێت و دەست وەرناداتە ئەوکارەوە.
ئەگەر چی ئەمەریکا بە دۆستایەتی شیعەکان و ئێران زۆر خۆشـــحاڵ نیە، بەڵام رێز لـــەوەش دەگرێت کە زۆرینەی عێراق شیعەیە و زۆرینەی براوەش لیستی شیعەکانە، ئەوە لەکاتێکدا مالیکی پێشتر باش لەگەڵ سیاسەتەکانی ئەمەریکا خۆی گونجاندبوو.
بەپێچەوانـــەوە هەرچەندە پشـــتیوانی لە لیســـتی ئەلعراقیـــە و عـــەلاوی دەکات و پەیوەنـــدی لەگەڵ سعودیە باشە، بەڵام نایەوێت جارێکی تر شیعەکان زیز بکات، گروپی وەک سەدر بکاتەوە دژی خۆی و جارێکی تر شـــەقامەکانی بەغدا بکرێنەوە گۆڕەپانی

کوشتنی سەربازە ئەمەریکیەکان.
بەتایبەتـــی کە واشـــنتۆن بەنیازە لـــە مانگی ئابی ٢٠١٠، وردە وردە دەســـت بـــکات بە پاشەکشـــەی سوپاکەی لەعێراق و نایەوێت قەیرانی زیاتر بۆخۆی بخولْقێنێت.

٣

ئێستا روون بوەوە کە پێناچێت پراکتیزەکردنی دیموکراسی لە عێراقدا بەئاسانی لە لایەن وڵاتانی ناوچەکەوە بچێتە سەر سکەی خۆی. چونکە کەم و زۆر لە زۆربەی پرۆسە سیاسیەکانی عێراقدا لە نزیکترینیان هەڵبژاردنەکانی (ئازاری ٢٠١٠) ئەمساڵ و دەستخستنە ناو کاروباری ئەم هەڵبژاردنەوە و پشتگیریکردنی یەکێک لە لیست و لایەنەکان و زیندوکردنەوە و قوڵکردنەوەی سەر لەنوێی دابەشبونی تایەئفی و مەزهەبیەوە لە نێوان سوننە و شیعەدا.
پرۆسەی دیموکراسی لە دوای روخانی بەعس لە عێراقدا. هەنگاوێکی گرنگە بۆ عێراقیەکان بە پشتگیری واشنتۆن، بەڵام مایەی مەترسیە بۆ وڵاتانی عەرەبی و ناوچەکە بەگشتی جگە لە تورکیا، گەر دیقەت بدەین لە وڵاتانی عەرەبی سنوری عێراق بە خودی عەرەبستانی سعودی و ئێرانیشەوە بەتایبەتی میسر و سوریاش شتێک نیە بەناوی ئازادی سیاسی

و راگەیاندن. شتێک نیە بەناوی دیموکراسی و دەستا و دەستکردنی دەسەڵات وجودی نیە. یان گەر هەیە سیناریۆی گاڵتە جاریە بۆ چەواشەکردنی هاوڵاتیانی ئەو وڵاتەیە.

کەواتا دەستێوەردانی ئەم وڵاتە لایەنێکی پەیوەستە بـــەوەی کە نایانەوێت عێراقیـــەکان خۆیان خاوەنی ئیرادەی سیاســـی بن و دەیانەوێت هەمیشە خۆیان بەفریاد رەسی ســـوننە و شیعە بزانن. کە دەکرێت لێگەڕێن خۆیان بڕیار بـــدەن، بەڵام بێگومان ئەوان زیرەکانـــە هێـــز و لایەنە سیاســـیە عێراقیەکانیان خستۆتە ژێر کاریگەری بڕیارەکانی خۆیانەوە.

لایەنێکی تری بۆ خولْقاندنی پشـــێوی و نائارامی و سەرنەکەوتنی پرۆسەی دیموکراسیە لەعێراقدا. کە بەقازانجیان نیە، خۆ هەر ئەوانن بەرپرسی یەکەمی تەقینەوە و نائارامی و کوشتن و کوشتارەکانی عەلی، حسێن و حەسەن و عومەرەکانن لە بەغدا، نەجەف و کەربەلا.

بەڵام ئەگەر ئەمجارە ســـەیری پیلانەکانی ئەم وڵاتە بکەین جیاوازترە لە پێشوو، نەخشە و بەرنامەکانیان گۆڕیوە لە ئێســـتادا کە وڵاتانی ســـعودیە، میسر، ئوردن، ســـوریا و کەنداو تورکیاش پشـــتگیری لە لیستی ئەلعراقیە دەکەن. ئەم هاوبەندیە ناوچەییە،

بەتەنها مانای ئەوەنیە پشـــتیوانی لە سوننە و بێ مافیەکانی یەکێک لە ئیتنیکە سەرەکیەکانی عێراق دەکەن. بەڵکو گەر سەیری ئەو لیستە بکەی دەزانی کە (شـــیعەیەکی عیلمانی، عەرەبی، ناسیۆنالیست ســـەرۆکایەتی لیســـتێک دەکات و یەکێکە لە لایەنە بەهێزەکانی، لایەنێکی ســـوننی، شۆفێنی، راسیزم، هەڵگـــری ئایدیای بەعســـیزم، وەک نجێفی تێدایە، ساڵح موتلەگی خاوەنی تێزەکان بەعس و گەڕانەوەی بەعس و دوژمنی سەرسەختی ئێران و شیعە و دۆستی پلەیەکی مجاهیدینی خەڵقی نەیاری ئێرانی تێدایە، کە دەیان جار رایانگەیاندوە دژی فیدراڵی و پێشمەرگە و مافەکانی خەڵکی کوردستانە. حارس زاری سوننی، شـــۆفێنی تێدایە کە لەلایەن وڵاتانی کەنداوی فارس و بەتایبەتی ئیماراتەوە پشـــتیوانی دەکرێت، تاریق هاشـــمی سوننی، ئیسلامی توندرەو کە نوێنەرایەتی سیاسەتەکانی سعودیە لە سوریا و ئیخوان مسلمین دەکات و دژی گشـــت پرۆسە سیاسیەکانی عێراقە و ئەمەشی بە ئاشکرا راگەیاندوە. لایەنە تورکمانیەکانی تێدایە کە تورکیا پشتیوانیان لێ دەکات و پێیانوایە کەرکوک و هەولێر و نیوەی موسڵ خاکی تورکمانە) واتا ئەم لیســـتە بە تەنها نوێنەرایەتی پێکهاتەیەکی ئیتنی، ســـوننە ناکات. بەڵکو نوێنەرایەتی لیستێک

دەکات کە چەند پەیامی هەیە.
یەکەم؛ ناهۆمۆجینی پێکهاتەی ئەم لیستە لە شیعە و تورکمان، سوننی دژایەتیە لەگەڵ لایەنی مەزهەبی شیعە و وردتر بڵێم ئێران و کەمکردنەوی رۆڵی ئێرانە لەو هەیمەنەی لەعێراقدا کردویەتی لە ناو حکومەت و پەرلەمان و سوپا و دەزگا هەواڵگیریەکان وەکو خۆیان دەڵێن دژایەتی سوپای قودس و سەردار سلێمانیە.
دووەم؛ دژایەتی خواستەکانی گەلی کورد و فیدراڵی و گەڕانەوەی ناوچە جێناکۆکەکانە.
- سەرکردە سیاسیەکانی ئەم لیستە زۆربەیان، بە بەرنامە و بێ بەرنامە ئەوەیان راگەیاندوە کە ئەوان دژی گەڕانەوەی کەرکوک و ناوچە جێناکۆکەکانن و دژی جێ بەجێکردنی ماددەی (١٤٠)ن.
- دژی فیدراڵی و دەستەبەرکردنی ئەو مافانەن کە لەناو دەستوردا بەکورد دراوە.
- دژی هێزی پێشمەرگە بوون و بە میلیشا ناوی دەبەن، زۆر جار کوشتاری مەسیحەکان و نا ئارامیەکانی شارێکی وەک موسڵیان خستۆتە ئەستۆی کورد و پێشمەرگە.
- دژی یاسای نەوت و غاز بوون کە پێیانوابوو ئەوە لە قازانجی کوردە.

–هەمیشه بانگەشـــەی ئەوەیان کردوە کە کەرکوک بەدەست کوردەوەیە و پێکهاتەکانی تر هیچ ئیمکانیات و دەسەڵاتیان نیە و داوای دەرکردنی پێشمەرگەیان لەو شارە کردوە.

–هەمیشـــەش رایانگەیاندوەکە پۆستی سەرۆکۆماری پێویستە بدرێ بە عەرەبێک و زۆرجار گرفتیشیان بۆ سەرۆکۆماری کورد دروستکردوە.

سێیەم؛ جیا لەوانە ئەم لیستە مەترسیەکەی لەوەدایە. کە نەک هەر سەرکردەکانی هەڵگری ئایدیای بەعس و فەلســـەفەی بەعســـیزمن. بەڵکو بەشێکی زۆر لە بەعسیەکان لەناو ئەم لیستەدا خۆیان رێکخستۆتەوە و ئەوەش شاراوە نیە کە ئەم لیستە لە هەڵبژاردنەکانی ئەمجارەدا زۆرینەی دەنگی بەعســـیەکان بە ناوخۆ و دەرەوە و وڵاتانـــی ســـوریا و ئوردن و میســـر و ئەوروپاش بەدەستهێناوە.

کەواتا ئەم لیستە و کۆبۆنەوەی هێزە سیاسیەکانی نـــاوی و بەرنامە و ئیدیۆلۆژی و کۆبونەوەی وڵاتانی عەرەبی و تورکیا لە پشتی و نیەت و بەرنامەی سیاسی داهاتویان بەســـەیرکردنی پێشینەیان مەترسیدارە و چاوەڕێی ئەوەی لێ ناکرێت. بتوانێ گەر حکومەتیش پێکبێنێ کە ئەگەرێکی بێ هێزە، حکومەتێکی کراوەبێ و زیان لە ئەزمونی دیموکراسی نەداو دژایەتی ماف و

بەندەکانی دەستور و دەستکەوتەکانی کورد و شیعە نەکات.
چونکە رەنگە مەترسیدارترین شت ئەو بیرکردنەوەیە بێت کە هێشـــتا خەون بە ئیمتیازەکانی سەردەمی بەعس و گەڕانەوەی سیستمێکی هاوشێوەی بەعس ببینەوە کە ســـوننە سەردەستی سیستمی سیاسی عێراق بوە.
بۆیـــە بەم بەڵگانەی ســـەرەوە ئەگەرێکی زۆر دورە کە هەم رێگا بدرێ ئەم پۆســـتە گرنگە وەربگرێت.
نە کورد و شـــیعەش ئامادەبن لەگەڵ ئەم لیســـتە مەترسیدارە پێکەوە حکومەت پێکبێنن.
لەهەرحاڵدا گەر ســـەیری دەنگی لیستەکان بکەین دیارە کە چانســـی لیســـتی ئەلعراقیە یان لیســـتی سوننەکان یان لیستەکەی سعودیە، سوریا و تورکیا زۆر کەمە بۆ وەرگرتنی پۆستی سەرەک وەزیران لە لایەن شیعەیەکی، عیلمانی، سعودیە و کۆی دەنگی لیستی سوننیەکان و وڵاتانی عەرەبی.
(ئەلعراقیـــە ٩١+ ئەلتوافق ٦+ وحدە العراق ٤+ گەر یەکگرتوی ئیسلامیش وەکو دۆستی حزبی ئیسلامی و کاریگەری سعودیە حساب بکرێ ٤ = ١٠٥ کورسی)
لە بەرامبەر کۆی دەنگی شـــیعەکانی وڵاتانی ئێران (دەوڵەتی یاســـا ٨٩ + ئیتلافی نیشـــتیمانی ٧٠+

کۆمەڵی ئیسلامی کە وەک سوننی دۆستی ئێران ٢ = ١٦١ کورسی)

گەر ئەوەش بزانین لیستی هاوپەیمانی کوردستان، هەرچەندە وەک سوننە حسابی بۆ دەکرێت، بەڵام دەکرێت وەک دۆستی شیعەکان و نزیکە لەوان و دۆستی ئێران سەیر بکرێ.

واتا (١٦١+ ٤٣ هاوپەیمانی = ٢٠٤) ئەمەش کۆتایی هاوکێشەکەیە.

٤

ئێستا کورد لەناو هاوکێشـــە سیاسیەکانی عیراقدا بۆتە ژمارەیەکی گرنگ، بـــەڵام گرنگ ئەوەیە چۆن دەتوانێ لەئێستادا ئیمتیازەکانی خۆی بپچڕێت.
ئێســـتا سوننەکان، یان لیســـتی ئەلعراقیە، هەموو تواناکانی خۆیان خســـتووەتە کار بۆ بەدەستهێنانی پۆستی سەرۆک وەزیران و وڵاتانی عەرەبی و تورکیاش هاتوونەتە سەر خەت بۆ پچڕینی ئەم پۆستە بەکاندە بەهێزەکەیان عەلاوی.
بـــەڵام لێدوانەکانی ئەم لیســـتە کە ئـــەوان تاریق هاشمی کاندید دەکەن بۆ پۆستی سەرۆککۆمار، دوو خوێندنەوە هەڵدەگرێت:
یەکـــەم؛ لەلایەکەوە لیســـتی ئەلعراقیە، دەیانەوێت فشاربخەنە ســـەر لیستی هاوپەیمانی بەوەی کەگەر هاوپەیمانی لەگـــەڵ ئەلعراقیـــە هاوپەیمانیەتی بۆ پێکهێناتی حکومەت نەکات. لیستەکەیان لەحاڵەتی وەرنەگرتنی سەرۆک وەزیراندا، ناچارن داوای پۆستی

سەرۆککۆماری بکەن.
دووەم؛ لەهەموو حاڵێکدا لیستی ئەلعراقیە ناتوانێ پۆستی سەرۆککۆماری بەدەستبهێنێت، بەتایبەتی کەکاندیدێکی بەهێزی وەک مام جەلال توانیویەتی کۆدەنگەیەکی باش لەسەر ئەو پۆستە بۆ کورد و بەتایبەتی بۆ خۆی دروستبکات، خۆ ئەگەر مام جەلال نەبێ رەنگە هەوڵەکانی لیستی ئەلعراقیە و ئەگەرەکانی داهاتوش ئەم پۆستە لەدەست کورد دەربێنێت.
واتا لەپاش بێئومیدبوون لەم پۆستەش ئەم لیستە لەنێوان دوو ئەگەر دایە، یان وەرگرتنی پۆستی سەرۆکی پەرلەمان کەدەبێ سوننی بێ، رەنگە تاریق هاشمی چانسی زیاتری هەبێت، یان ئۆپۆزسیۆن بن و هیچ پۆستێکی حکومی وەرنەگرن.
کەواتا کورد دەتوانێ چیبکات لەو کاتەدا بۆ بەدەستهێنانی یەکێک لەسێ پۆستە سیادەیەکە کەسەرۆککۆماری لەئێستا باشترینانە، لەناو سێ پۆستەکەدا؟ دەکرێ بڵێین هەموو ئاماژەکان روونە کەپۆستی سەرۆککۆماری هەم بۆ کورد و مام جەلالە و هەم یەکلابووتەوە.
ئەمەش گرنگە کەهێشتا پۆستی سەرۆک حکومەت و پەرلەمان نادیارە و زۆربەی لایەنەکان

ناکۆکن لەســـەریان، بەڵام کورد پۆســـتەکەی خۆی یەکلاکردوەتەوە، بۆیە وەرگرتنی ئەم پۆســـتە هەم گرنگـــە و هەم یەکلابووەتـــەوە، هەم دەکرێت وەکو ئیمتیازی گەورەی بێ رکبەر ســـەیربکرێت، ئەمەش دەلالەتە لەسیاسەتی مام جەلال و کۆدەنگی لەسەر کاندیکردنی پۆســـتی جێگری ســـەرۆک وەزیران و جێگری ســـەرۆکی پەرلەمان، ئەم دوو پۆســـتەش گرنگن و دەبێ کورد لەمەشـــدا رۆڵی هەبێت و ئەم دوو ئیمتیازەش وەربگرێت.

پۆستە ســـیادییەکان، یان وەزارەتە گرنگەکان لەناو کابینـــەی حکومەتدا (٥) وەزارەتـــن کە (وەزارەتی دارایی و ئەمنی گرنگن کە (ناوخۆ،بەرگری، دارایی، نـــەوت و دەرەوە)ن کەلانی کەم دەبێ کورد یەکێک لـــەم پێنج وەزارەتە وەربگرێ، بەتایبەتی گەر بکرێ نەوت یان بەرگری وەرگرێ و واز لەوەزارەتی دەرەوە بێنێت باشترە.

سەرەڕای وەرگرتنی چەند وەزارەتێکی تر و بریکار و سەفارەت و بەڕێوەبەری گشتی.

ئەمانە وەکو پۆســـت و پلـــەی حکومی و وەزاری، بەڵام لەســـەر ئاستی سیاسی و دیالۆگی راستەقینە بۆ هاوپەیمانی لەگەڵ لیستە براوەکان.

وا باشـــە کورد پێداگری لەســـەر چەند خاڵی گرنگ

بکات، یاســـای نەوت و گاز، بکاتە مەرجی سەرەکی کەدەتوانێ کاریگەری گەورەی هەبێت لەسەر داهاتووی حکومەتی هەرێم لەبواری سیاسی و ئابووری، دەبێ پێداگری بکات لەهەر حاڵێکدا شەهرستانی نابێ ئەو پۆستەی پێبدرێتەوە.

مـــاددەی (١٤٠) و ناوچەجێنکۆکەکان، هەرچەندە رەهەنـــدی نێودەوڵەتی هەیە، بەتەنیا لەدەســـتی حکومەتی عیراقیدا نییە، بەڵام لەهەموو حاڵەتەکاندا پێداگری لەسەر ئەم مەسەلەیەش بکرێ.

بەڵام لەناو ئەم هاوکێشـــە سیاســـیانەدا کەرکوک خاڵێکـــی جەوهەریـــە کەرەنگـــە کێشـــە و گرفتی زۆرتـــری بۆ دروســـتبکرێ بەوەی کـــورد زۆرترین دەنگەکانی ئەم شـــارەی بردووە، ئەمەش وادەکات هەندێ لایەنی شـــۆڤێنی عیراقی و زۆربەی وڵاتانی ناوچەکە بەتایبەتی تورکیـــا و تەنانەت (un)یش ئەمە بەمەترســـی بزانن کەئیتر گەر کورد زۆرینەی کەرکوک چ پێویســـتی بەراپرسی وسەرژمێر دەکات و ئیتر بۆتە دیفاکتۆ، بۆیە رەنگە ئەم هەڵبژاردنە و زۆرینـــەی دەنگی کورد و دیفاکتۆبوونی کورد بوونی ئەمشارە کێشـــە و گرفتی زۆرتری بۆ دروستبکەن، کەدوورنییە بەقەدەر پێکهاتنی حکومەت کێشەی بۆ

دروستبکرێ، بەڵام ئەمە باشترین بەڵگە و دیکۆمێنتە لەسەر کورد بوونی کەرکوک.

خاڵێکی تر سـەردانی وەفدی لایەنە سیاسـیەکان و لیستەکانی دەوڵەتی یاسـا، ئیتلاف و ئەلعراقیە بۆ هەولێـر هەرچەندە ئاماژەمان بـۆ گرنگی کورد لەپرۆسـەکەدا، بـەڵام ئەم مانـای ئەوەنییە، ئەم لیستانە بەهەموو مەرج و داواکانی کورد رازین و بگرە هەندێکیان نـەک ئامانجیان نییە، بەڵکو دەیانەوێت بەشێک لەبەندەکانی دەستوور بگۆڕن کە بەقازانجی کوردن.

بەڵام لەناو ئەو لیسـت و کەسـایەتیانە تائێسـتا مالیکی سەرۆک وەزیرانی عیراق لە هەموویان درەنگتر هات کە لە کاتی بەسـتنی کۆنگرەی شیعەکان هاتە هەولێر و سلێمانی (١/٦/٢٠١٠)، بەڵام نابێ ئەوەمان لەبیربچێ پەیوەندی نێوان حکومەتەکەی مالیکی و حکومەتی هەرێم کابینـەی پێنجەم، پەیوەندیەکی باش نەبووە کە بێگومان کاریگەری نێگەتیڤی لەسەر هەرێم و بەغدا هەبووە.

بۆیە ئەوەی ئێستاش لەمیدیاکان باسدەکرێ کەپارتی پێباشە لەگەڵ ئەلعراقیە هاوپەیمانی بکات، پێدەچێت پەیوەندی هەبێ بەر چەند فاکتەری تایبەتەوە، بەڵام بەپێچەوانەوە پەیوەندیەکانـی (ی.ن.ک)یان کورد

و شـــیعە، یان وردتر بڵێم پەیوەنـــدی لەگەڵ هێزە سیاسیە شـــیعەکان باشتربووە، بۆیە ئەم بەئاشکرا هەســـت پێدەکـــرێ و بێگومان پەیوەندی باشـــی د.بەرهەم ســـاڵح سەرۆکی حکومەت لەگەڵ مالیکی و حکومەتی عیراقی، لەکابینە شەشـــەم کاریگەری پۆزەتیڤی دەبێت لەسەر پەیوەندی هەرێم و بەغدا، ئەم سەرەڕای پەیوەندی زۆر باشی مام جەلال لەگەڵ مالیکی و حەکیم و سیســـتانی، واتا هێزە شیعەکان باشترە.

گـــەر هاوکێشـــەکە بکەینە نێوان کورد، ســـوننە و شیعە، دەکرێت بڵێین گەشـــەکردنی پەیوەندیەکان لەگەڵ شـــیعەکان و لایەنە شـــیعەکان باشـــترە تا سوننەیەکان.

ئەگەرچی ئوســـامە نجێڤـــی لەلیســـتی ئەلعراقیە رایگەیاندووە؛ کەئەوان لەگەڵ پارتی کێشەیان هەیە، نەک لەگەڵ یەکێتی، ئەگەرچی رەنگە مەبەســـتیان بێ بەو لێدوانانە کێشـــە بـــۆ هاوپەیمانی یەکێتی و پارتی و کورد دروستبکەن.

ئێســـتا دەبێ بزانیـــن کورد لەگەڵ کـــێ حکومەت دروســـتدەکات لەگەڵ شیعە، یان ســـوننە؟ راستە هێزە سیاســـیەکان دابەشبوون بەسەر چەند لیست کە (٩) لیســـتی براوە هەن، بەڵام ناکرێت لەهەموو

حاڵەتەکاندا قسە لەســەر سێ پێکهاتەی سەرەکی ئیتنــی و مەزهەبــی نەکرێت لەعیراقــدا کەکورد و ســوننە و عەرەبن، بێگومــان هاوپەیمانی لەگەڵ هەر کام لەسوننە و شیعە کۆتایی هاوپەیمانیتەکە نییــە، بەڵکــو رەهەندەکانی تریش هــۆکارن، واتا کەهاوپەیمانی لەگەڵ سوننە دەکرێ، واتا پشتیوانی لەوڵاتانی عەرەبی دۆســتی سوننەی وەک سعودیە، میســر، ســوریا و ئوردون دەکەی، کەهاوپەیمانی لەگەڵ شــیعە دەکەی واتای پشــتیوانی لەکۆماری ئیسلامی ئێران دەکەی.

ئەم هەقیقەتەتێکە ناکرێت قســەی لەســەر نەکرێ.

بەڵام لەنێــوان ئــەم دوو رەهەنــدەدا رەهەندێکی بەهێزتــر و کاریگەرتر هــەم کەئەمریکایە و رۆڵی یەکەم و یەکلاکەرەوە هەیە، لەم کێشــانەدا، بەڵام لەگەڵ دژایەتی قوڵی مێژوویی نێوان ئەمریکا و ئێران بەتایبەتــی لەعیراق، بەڵام هێشــتا ئەمریکا دواین قسەی جدی خۆی نەکردوە، لەم مەسەلەیەدا.

بەڵام لەهەر حاڵدا ئەمریکا بە ئێران و سیاسەتەکانی خۆشحاڵ نییە، بەڵام ناشتوانێ رێز لەو دیفاکتۆیەی شــیعە نەگرێ کەهــەم زۆرینەن و هەم لیســتی براوەن.

بەڵام لەهەر حاڵدا بە لەبەرچاوگرتنی بەرژەوەندییەکانی

ئەمریکا، هاوپەیمانی کورد لەگەڵ لیستی شیعە و کۆماری ئیسلامی ئێران ئاکامێکی پۆزەتیڤی هەیە و دەتوانی ئەمجارە سەرەتایەکی باش بێ لەگەڵ شیعەکان بۆ چارەسەری کێشە هەڵوسراوەکانی نێوانیان، بەتایبەتی گەر ئەوەش بزانین تائێستا ئێران و زۆر لە لیستە شیعەکان، دژایەتی ماددەی (١٤٠) ناکەن، کەیەک لیستی سوننی و یەک دەوڵەتی سوننی دراوسێ عیراق نابینی کەدژی (١٤٠) نەبێت و ئەمەش خاڵێکی جەوهەری نێوان کورد و شیعەیە.
بانگهێشتە رەسمیەکانی عەرەبستانی سعودیە بۆ بەرێزان مام جەلال سەرۆککۆماری عیراق و کاک مەسعود بارزانی ئاماژەن بۆ دوو خاڵ:-
یەکەم؛ کەکورد بۆتە ژمارەیەکی گرنگ لەهاوکێشەکاندا و دەتوانێ رۆڵێکی گرنگتر وازی بکات و کاریگەری لەسەر ئاکامی پێکهاتی حکومەت دەبێت و وەهیچ کام لەلیستە شیعە و سوننەیەکان و تەنانەت وڵاتانی سعودیە و ئێرانیش ناتوانن پەراوێزی بخەن، ئەگەرچی چوارەم لیستی براوەی هەڵبژاردنەکانە، بەڵام یەکێکە لەپێکهاتە گرنگەکانی عیراق و خودی مام جەلالیش بۆ خۆی گرنگەیەکی تایبەتی هەیە لەناو ئەم هاوکێشە سیاسیانەدا کەباوەڕ ناکەم هیچ بەرپرسێکی عیراقی ئەوەندەی مام جەلال توانیبێتی

لای گشـــت هێزە سیاســـیە عیراقیـــەکان لەوڵاتانی ناوچەکـــە و ئەمریکاش قبوڵ بێ، ئەمە ســـەرەرای رۆڵی کاریگەری بارزانی سەرۆکی هەرێم کە سعودیە دەزانێ چەندە گرنگە، کەئەمە قســـەی هەموو ئەو لایەنانەیە، بۆیە بانگهێشـــتەکە پەیوەندی بەو دوو رەهەندەوە هەیە لەم سەردانەی بەرێزتان بارزانی و تاڵەبانی، رەنگە میوانداری تاڵەبانی وەک سەرۆکۆمار ئاسایی بێت، بەڵام میوانداری بارزانی و خەڵاتکردنی دەکرێت مانا و مەغزای سیاسی گرنگی هەبێت.

بەتایبەتی کـــە ئەوە یەکەمین جارە عەرەبســـتانی سعودیە سەرۆکی هەرێم میوانداری بکات و بەشێوە رەسمیە مامەڵەی لەگەڵ بکات.

ئەوەش ئاماژەیە بۆ بەرەســـمی ناســـینی هەرێمی کوردســـتان و سەرۆکەکەی کە ژمارەیە لە هاوکێشە سیاسیەکاندا و دەبێ حساباتیان لەسەر بکرێت.

گەر ئەوەش بزانین سعودیە بەهێزترین وڵاتی عەرەبی سوننەیە کە زۆرترین کاریگەری لە جیهانی عەرەبی و ئیسلامی هەیە و بەتایبەتیش لە عێراقدا کاریگەری گەورەی هەیە.

دووەم؛ عەرەبســـتانی ســـعودیە جیاتر لەجارەکانی تر بەگەرمیەوە هاتووتە ناو هاوکێشـــە سیاسیەکانی عیراقەوە، گەر پێشتر دوورتر و لەرێگای ناراستەوخۆ

و هاوکاری هەندێ گروپە سوننی و هەندێک گروپە تیرۆریستی بەنهێنی کردبێ و لەپشت چەند هەوڵی ئەو گروپانە دەبێ، بەڵام ئەمجارە بەجدی و بەئاشکرا هاتۆتە سەرخەت و بۆ گێرانی رۆڵ و پێگەی خۆی نەک هەر لەسەر سوننە، بەڵکو لەگەڵ کوردیش، واتا دەیەوێت بەهەر شێوەیەک بێ، ئەمجارە بتوانێ قسەی خۆیبکات و رێگری لەهەیمەنەی زیاتری ئێران بکات.

هەرچەندە سعودیە جیا لەکورد پێشوازی لەلیستە براوەکانی تریش کردوە، بەڵام جگە لەلیستی ئەلعراقیە و هەندێ لایەنی تورکمانی و سوننە پێموانییە سعودیە بتوانێ هیچکام لەکورد و شیعە بەلای خۆیدا راکێشێت.

واتا سعودیە بەتایبەتی بۆ کورد درەنگ هاتەسەر خەت، سەرەڕای پەیوەندی باشی بەعس و سعودیە دژی کورد لەسالآنی هەشتاکان و خراپی هەڵوێستی سعودیە بەرامبەر کێشەکانی خەڵکی کوردستان.

بۆیە سەردانەکانی مام جەلال و کاک مەسعود لەسەر ئاستی دیبلۆماسی کارێکی باشە، بەڵام لەسەر ئاستی سیاسی سعودیە ناکرێت بەدۆستی کورد و خواست و مافەکانی بژمێردرێت.

لەکاتێکدا عیراق بەتایبەت لەم هەڵبژاردنانەدا

بەواقیعی بۆتە سێ هەرێم (کورد، شیعە و سوننە) واتـــا هەر کام لەم ســـێ پێکهاتەیە لەناوچە خاوەن نفـــوزە نەتەوەیی و مەزهەبیەکانی خۆیان دەنگیان هێناوە.
بۆیە دەبێ ئەمە لەبەرچـــاو بگیرێ، لەهەر حاڵێکدا کەحکومەت نەتوانی پێکبێـــت، یان لەهەر ئەگەر و گریمانەیەکی داهاتوودا دەبێ ئەوە بزانرێ کەرەنگە هەر کام لەم ســـێ لایەنە پەنابەر نەبەر ڕاگەیاندنی جیابوونەوە و هەرێمی سەربەخۆ.
وەک چۆن لەگەڵ کۆتایـــی هەڵبژاردنەکان جارێکی تر پارێزگای بەســـرە دەســـتیاندایەوە بانگەشـــەی بەهەرێمکردنی بەسرە وەکو هەرێمێکی فیدراڵ، یان سوننەکان بیانەوێت ئەو کارە بکەن.
بەتایبەتی گەر ئەوەش بزانین، ئەمجارە سوننەیەکان باشـــتر لەجارەکانی تر خۆیان هەســـت بەمەترسی گەورە دەکەن لەبەردەم شیعە و ئێراندا.
واتـــا ترس لەئێـــران و دوو لیســـتە شـــیعەیەکە، ســـوننەیەکانی یەکخســـت، نەک قەناعەتی کۆتایی بەوەی کەهێز ســـوننەیەکان لەسەر هەموو شتەکان هاوبۆچونن، خـــۆ بێگومان ئەمە بۆ شـــیعەکانیش راســـتە کە لە کۆمەکی وڵاتانـــی عەرەبی و تورکیا، بەناچاری دەبێ لەهەموو کاتدا شـــیعەکان دۆســـتی

ئێران و نەیاری ئێرانیش یەکخات.
ئەم ترسە لای کوردیش کاریگەری خۆی هەیە، بەڵام هێشتا ئۆپۆزسیۆن بەهەر سێ لایەنەکەیەوە، نەگەیشتۆتە قەناعەت بەو مەترسیە (گۆران، یەکگرتوو و کۆمەڵ).
بەڵام دواجار پێدەچێت ئەوانیش، یان کوردیش لەبەردەم ئەم دوو سینارێۆ مەترسیدارەی سوننە و شیعە، گوتار و هاوپەیمانێتیان یەکبخەن کە ئێستا ئیتلافی فراکسیۆنە کوردستانیەکانیان پێکهێناوە.
بەتایبەتی لیستی گۆران کەزۆرینەی کورسەکان ئۆپۆزسیۆنی هەیە، دەبێ باشتر لەسەر ئەم مەترسیە بوەستێ و بەشداری چالاکی هەبێت، لەمافەکانی خەڵکی کورد و مەترسیەکانی سەر هەرێمی کوردستان.
ئەگەر چی یەکگرتووی ئیسلامی وەکو هێزێکی ئیسلامی بۆ مەسەلە نەتەوەیی و سیاسەکان دەڕوانی و بۆی گرنگ نییە کێشەی کورد وەکو نەتەوە یان ئیتنی سەیر بکرێ، بەڵام گرفتەکە ئەوەیە کەبەناوی کوردەوە لەبەغدایە.
بۆیە لەپاش گۆڕینی ئەدای کاری سیاسی کۆمەڵی ئیسلامی، لەپاش گرتنی عەلی باپیر ئەمیری کۆمەڵ و ئەجێنیدای نوێ کارکردنی ئەم حزبە ئیسلامیە

کەپێشـــتر زۆر توندبوو، زۆر رادیـــکاڵ بوو لەبارەی ئیسلام و ئیسلامی سیاسیەوە.. کەخەریکبوو وەکو گروپێکی توندڕەو دەناسرا.
بـــەڵام لەئێســـتادا هەنگاوی گەورەی نـــاوە بەوەی کەلەزۆرینەی هەڵبژاردنەکانی کوردســـتان و عیراق بەجیـــا دابەزیوە و توانیویەتی دەنگی باش بێنێت، بۆیە چـــاوەڕوان دەکـــرێ لەداهاتوویەکـــی نزیکدا یەکگرتووی ئیســـلامی پەراوێز بخات و ببێتە یەکەم دەنگی هێزە ئیسلامیەکانی کوردستان و نوێنەرایەتی باڵی ئیسلامی سیاسی کوردستان بکات.
بـــەوەی کەوردە وردە دەیەوێت لەســـەر مەلەســـە نەتەوەیەکان بوەستێت و مەسەلەی نەتەوایەتی کورد باشتر بناســـێ و لەپاڵ مەسەلەی دینی و مەزهەبی گرنگی زیاتر بدات بەمەســـەلەی نەتەوایەتی و مافی خەڵکی کوردستان بڕوابوونی بەکوردبوونی دۆستی و لایەنگرانی.
جگەلـــە گۆڕینـــی کار و راگەیاندنـــی ئەم حزبەکە ئێستا زۆر لەپێش هەر دوو هێزە ئیسلامیەکەی تری (یەکگرتووی ئیسلامی، بزوتنەوەی ئیسلامیە)وەیە، واتا سەرەڕای ئەو گوتارە کوردیەی بەراگەیاندکەیەوە دەبینـــرێ، لـــەڕووی پرۆفیشناڵیشـــەوە زۆر چۆتە پێش و دەکرێ بوترێ، یەکەم راگەیاندنی ئیسلامی

کوردی، دەزگاکانی ڕاگەیاندنی کۆمەڵی ئیسلامی نوێنەرایەتی دەکات، کەیەکگرتوو پێشتر دەیکرد، بۆیە چاوەڕێدەکرێ لەهەڵبژاردنەکانی داهاتوودا کۆمەڵ براوەی یەکەم بێ و ببێتە هێزی یەکەمی ئیسلامی و نوێنەرایەتی و قسەی ئیسلامی سیاسی بکات و دەرس لەشکستەکان و هەڵەکان پێشتر وەربگرێ.

ئەمەش بێگومان لەژێر کاریگەری دەرەکیدانییە بەتایبەتی کەکۆماری ئیسلامی ئێران کۆمەڵی ئیسلامی بەدۆستی خۆی دەزانێ و پێوایە کەکۆمەڵ نوێنەرایەتی هێزە ئیسلامی سیاسی دەکات.

بۆیە دەبین پەیوەندیەکانی کۆمەڵی ئیسلامی لەگەڵ (ی.ن.ک و پ.د.ک) زۆر چۆتە پێش و تەنانەت عەلی باپیر هەوڵی میانییگری دەدات لەنێوان یەکێتی و گۆران.. کەواتا ئەمەش گرنگە گەر کۆمەڵ بۆ لەمەودوا کوردانەتر بیربکاتەوە.

بێگومان لەم هاوکێشە سیاسیانەدا کۆمەڵ و بزوتنەوە دەکرێ نزیکتر لەلیستی هاوپەیمانی کوردستان دابنرێ، تا یەکگرتووی ئیسلامی بەهۆی ئەوەی زیاتر لەژێرکاریگەری سعودیە و ئیخواندایە.

واتا بەمیانڕەوی کۆمەڵ، ئەو گریمانەیەی کەیەکگرتوو شانازی پێوەدەکرد، کەهێزێکی میانڕەوی، بێ مەترسیە

و کۆمەڵ هێزێکی چەکدارێکی توندەڕەو مەترسیداری دۆستی ئێرانە، واتا داکۆکیکردن لەمەسەلەی کوردە و تێڕوانین وەکو مەسەلەی نەتەوەیە بۆتە ئەرکێکی ئیجباری بۆ هەموو هێزەکان، لەبەردەم ئەو مەترسیەی کەشـــیعە و سوننە هەیانە لەسەر کورد و هەیمەنەی ئەم دوو هێزی و مەترسی وڵاتانی ناوچەکە.

٥

دابەشکردنی کورســـییەکانی پەرلەمانی نوێی عیراق ئازاری (٢٠١٠)

دابەشـــکردنی کورســـییەکانی پەرلەمانی نوێی عیراق بەو شێوەیەی کەلەلایەن کۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکانـــەوە راگەیەنـــراوە، بەپێی ئەو ئەنجامانە لیســـتی ئیئتیلافی عیراقییە بەبەدەســـتهێنانی (٩١) کورسی پلە پلەی یەکەمدایە، لیستی ئیئتیلافی دەوڵەتی یاســـا (٨٩) و ئیئتیلافی نیشـــتیمانی عیراقی (٧٠) و لیستی هاوپەیمانی کوردستانی بە (٤٣) کورسی لەپلەی چوارەمدایە .

هەولێر ١٤

هاوپەیمانی کوردستانی ١٠

لیستی گۆڕان ٢

لیستی یەکگرتووی ئیسلامی ١

لیستی کۆمەڵی ئیسلامی ١

سلێمانی ١٧

هاوپەیمانی کوردستانی ٨

لیستی گۆران ٦

لیستی یەکگرتووی ئیسلامی ٢

لیستی کۆمەڵی ئیسلامی ١

دهۆک ١٠

هاوپەیمانی کوردستان ٩

لیستی یەکگرتووی ئیسلامی ١

کەرکوک ١٢

ئیئتیلافی عیراقییە ٦

هاوپەیمانی کوردستانی ٦

نەینەوا ٣١

ئیئتیلافی عیراقییە ٢٠

ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ١

هاوپەیمانی کوردستانی ٨
لیستی تەوافوقی عیراقی ١
ئیئتیلافی یەکێتی عیراق ١

بەغدا ٦٨
ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا ٢٦
ئیئتیلافی عیراقییە ٢٤
ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ١٧
لیستی تەوافوقی عیراقی ١

بەسرە ٢٤
ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا ١٤
ئیئتیلافی عیراقییە ٣
ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی٧

بابل ١٦
ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا ٨
ئیئتیلافی عیراقییە ٣
ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ٥

کەربەلا١٠

ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا ٦

ئیئتیلافی عیراقییە ١

ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ٣

نەجەف١٢

ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا ٧

ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ٥

موسەننا ٧

ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا ٤

ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ٣

واسیت ١١

ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا ٥

ئیئتیلافی عیراقییە ٢

ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ٤

زیقار١٨

ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا ٨

ئیئتیلافی عیراقییە ١

ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ٩

سەڵاحەدین ١٢

ئیئتیلافی عیراقییە ٨

لیستی تەوافوقی عیراقی٢

لئیئتیلافی یەکێتی عیراقی ٢

ئەنبار١٤

ئیئتیلافی عیراقییە ١١

لیستی تەوافوقی عیراقی ٢

ئیئتیلافی یەکێتی عیراق ١

دیالە ١٣

ئیئتیلافی عیراقییە٨

ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا١

ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ٣

هاوپەیمانی کوردستانی ١

قادسیە ١١

ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ٥

ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا ٤

ئیئتیلافی عیراقییە ٢

مەیسان ١٠
ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی٦
ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا ٤

کورسی کەمە نەتەوایەتییەکان ٨
بزوتمەوەی یەزیدی بۆ چاکسازی و پێشکەوتن ١
موحەمەد شەبەکی ١
خالید ئەمین (سائیبی) ١
لیستی رافیدەین ٣
ئەنجومەنی گەلی کلدانی ئاشووری ٢

کورسی قەربوو ٧
ئیئتیلافی عیراقییە ٢
ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی ٢
ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا٢
هاوپەیمانی کوردستانی ١

لیستەکان	کورسی
ئیئتیلافی عیراقییە	٩١
ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا	٨٩
ئیئتیلافی نیشتمانی عیراقی	٧٠
هاوپەیمانی کوردستانی	٤٣
لیستی گۆڕان	٨
لیستی یەکگرتووی ئیسلامی	٤
لیستی کۆمەڵی ئیسلامی	٢
لیستی تەوافوقی عیراقی	٦
لئیئتیلافی یەکێتی عیراقی	٤
بزوتنەوەی یەزیدی بۆ چاکسازیء پێشکەوتن	١
موحەمەد شەبەکی	١
خالید ئەمین (سائیبی)	١
لیستی رافیدەین	٣
ئەنجومەنی گەلی کلدانی ئاشووری	٢
	٣٢٥

چاپکراوەکانی نووسەر

● خوێندنەوەیەک بۆ مەسەلەی گۆڕانی سیاسی لەعیراقدا (سیاسی) (٢٠٠٣)

● تیرستان (گۆشەی رۆژنامەنووسی-٢٠٠٣)

● قەدەر (شیعر) چاپی یەکەم-٢٠٠٣)

● قەدەر (شیعر) چاپی دووەم-٢٠٠٥)

● کورد لەئاڵوگۆڕانکارییەکانی عیراقدا (سیاسی-٢٠٠٥)

● ئاشنایی بەئەفلاتوون (پێشەکی پێداچوونەوە-٢٠٠٥)

● ئاشنایی بەئەرستۆ (پێشەکی پێداچوونەوە-٢٠٠٦).

● فایل (گۆشەی رۆژنامەنووسی)ساڵی-٢٠٠٦) چاپی یەکەم

● فایل (گۆشەی رۆژنامەنووسی)ساڵی-٢٠٠٧) چاپی یەکەم

● یاداشتەکانی رۆژانی تەنیایی (گابریل گارسیا مارکیز) (پێشەکی پێداچوونەوە) (٢٠٠٨)

● رۆمانێک لەگفتوگۆدا (چەند بۆ چوونێک لەسەر شاری مۆسیقارە سپییەکانی بەختیار عەلی) (٢٠٠٦).

● کورد و قەیرانەکانی عیراق (سیاسی-٢٠٠٨).

● چوار دیدار لەگەڵ چوار شاعیری چەپی ئێرانی (٢٠١٠) لەژێر چاپدایە.

-چەندین بابەت و لێکۆڵینەوەی سیاسی، ئەدەبی، فیکری، رۆژنامەوانی و دیداری تایبەتی لەرۆژنامەو گۆڤارەکاندا بڵاوکردووەتەوە.